

MAQOM ASOSLARI FANINI O'QITISHDA MAVJUD METODOLOGIK YONDASHUVLAR

R.R.Masharipova¹

Mas'ul muallif: Masharipova Rayxonoy Rayimovna, Farg'ona davlat universiteti Musika ta'limi va san'at yo'nalishi II-kurs magistranti.

Received: 10 Oktabr 2026
Accepted: 15 Oktabr 2026
Published: 20 Oktabr 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Musika pedagogikasi. Madaniyat. Etnografiya.

Iqtibos uchun: Masharipova, R. R. MAQOM ASOSLARI FANINI O'QITISHDA MAVJUD METODOLOGIK YONDASHUVLAR / R. R. Masharipova // Musika pedagogikasi. Madaniyat. Etnografiya. — 2026. — T. 2, № 1. — B. 125–128.

1. Farg'ona davlat universiteti Musika ta'limi va san'at yo'nalishi II-kurs magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada maqom asoslari fanini zamonaviy ta'lim muassasalarida o'qitish jarayonining mavjud metodologik yondashuvlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqot doirasida milliy san'atimiz durdonasi bo'lgan maqom san'atini yosh avlodga yetkazishda pedagogik texnologiyalar, interfaol usullar hamda an'anaviy ustoz-shogird an'alarini uyg'unlashtirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, o'quvchilarning musiqiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, pedagogika, san'at, maqom asoslari, metodologik yondashuv, ustoz-shogird, interfaol usullar, musiqiy tafakkur, pedagogik texnologiyalar, ijrochilik mahorati.

СУЩЕСТВУЮЩИЕ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ПРЕПОДАВАНИЮ ОСНОВ МАКОМА

Аннотация. В данной статье научно-теоретически проанализированы существующие методологические подходы к процессу преподавания основ макома в современных образовательных учреждениях. В рамках исследования освещены вопросы интеграции педагогических технологий, интерактивных методов и традиционных традиций наставничества в передаче искусства макома подрастающему поколению. Также разработаны практические рекомендации, направленные на развитие музыкального мышления учащихся.

Ключевые слова: образование, Педагогика, искусство, статусные основы, методический подход, учитель-ученик, интерактивные методы музыкальное мышление, педагогические технологии, исполнительское мастерство.

EXISTING METHODOLOGICAL APPROACHES TO TEACHING THE SUBJECT OF FUNDAMENTALS OF MUSIC

Abstract. This article scientifically and theoretically analyzes the existing methodological approaches to teaching the fundamentals of maqom in modern educational institutions. Within the scope of the study, the issues of integrating pedagogical technologies, interactive methods, and traditional master-apprentice traditions in conveying the art of maqom to the younger generation are highlighted. Furthermore, practical recommendations aimed at developing students' musical thinking have been developed.

Keywords: education, Pedagogy, art, basics of status, methodological approach, teacher-student, interactive methods, musical thinking, pedagogical technologies, performing skills.

Kirish. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda milliy madaniy merosni, xususan, mumtoz musiqa san'ati bo'lgan maqomlarni o'rganish, saqlash va kelajak avlodga bezavol yetkazish davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Maqom san'ati o'zining chuqur falsafiy ildizlari, yuksak badiiy shakllari va murakkab ijrochilik qonun-qoidalari bilan ajralib turadi. Bu esa uni ta'lim muassasalarida o'qitish jarayoniga alohida yondashuvni talab etadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti ham maqom san'atiga alohida e'tibor qaratib yosh avlodga maqom san'atining tub mohiyatiga yetishi ham ular qalbida maqom san'atiga bolgan muhabbatni uyg'otish uchun bir necha qarorlar va farmlar ishlab chiqmoqda. O'zining fikr va mulohazalaridan maqom san'atiga bo'lgan qarashlarini xar bir nutqidan bilishimiz mumkin. Jumladan: „Milliy musiqa yosh avlod qalbida milliy o'zlikni anglash, ajdodlar merosiga hurmat va Vatanga muhabbat tuyg'ularini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois milliy musiqiy merosimizni yosh avlodga chuqur o'rgatish va uni kelajak avlodlarga yetkazish muhim pedagogik vazifalardan biridir.“

Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish sharoitida maqom asoslari fanini o'qitishning mavjud metodologik yondashuvlarini tanqidiy tahlil qilish, ularning ijobiy jihatlari bilan birga kamchiliklarini aniqlash va zamonaviy talablarga moslashtirish eng dolzarb ilmiy-pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.[1]

Tadqiqotning asosiy maqsadi maqom asoslari fanini o'qitishda qo'llanilayotgan mavjud metodologik yondashuvlarni o'rganish, ularning samaradorligini oshirish bo'yicha

ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir. Mazkur maqsadga erishish uchun maqom o'qitish tarixini o'rganish, zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga tatbiq etish hamda talabalarning ijrochilik ko'nikmalarini shakllantirish vazifalari belgilab olindi. Maqom san'atini o'qitish masalalari ilgari ham ko'plab olimlar va san'atshunoslar e'tiborida bo'lgan bo'lib, ularning ilmiy asarlarida asosan nazariy va estetik qarashlar ustunlik qilgan. Biroq, pedagogik jarayon nuqtai nazaridan metodologik yondashuvlarning tasnifi va ularning amaldagi samaradorligi yetarlicha o'rganilmagan. O'tmishda Sharq uyg'onish davri mutafakkirlari Forobiy, Ibn Sino, Safiuddin Urmaviy va Alisher Navoiy kabi allomalar musiqa ilmi va uni o'rgatish metodikasiga oid qimmatli fikrlarni bayon etishgan bo'lib, bu qarashlar zamonaviy metodologiyamiz uchun ham poydevor bo'lib xizmat qiladi.[2]

Mamlakatimizda milliy madaniy merosni asrab-avaylash, uning boy an'analarini kelgusi avlodlarga bexato yetkazish va yosh avlodni estetik ruhda tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. O'zbek mumtoz musiqa san'atining cho'qqisi bo'lgan maqomlar tizimini o'rganish va o'rgatish masalasi bugungi kunda maxsus pedagogik yondashuvlarni talab etadi. Maqom asoslari fanini o'qitish jarayonida talabalarda milliy o'zlikni anglash, badiiy-estetik tafakkur va kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish muhim vazifa hisoblanadi. Ushbu tadqiqotning dolzarbligi shundaki, zamonaviy ta'lim sharoitida an'anaviy ustoz-shogird an'anasini zamonaviy pedagogik metodlar bilan boyitgan holda o'qitish tizimini takomillashtirish zaruriyati yuzaga kelgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi maqom asoslari fanini o'qitishda qo'llanilayotgan mavjud metodologik yondashuvlarni tanqidiy tahlil qilish va ularning samaradorligini oshirish yuzasidan ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Jahon musiqa madaniyatida o'ziga xos o'rin tutuvchi O'zbek milliy mumtoz musiqasi, xususan, maqom san'ati xalqimizning ko'p asrlik ma'naviy va madaniy boyligining yorqin namunasidir. Bugungi kunda mamlakatimizda ta'lim tizimini tubdan isloh qilish, yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularning estetik didini o'stirish va musiqa madaniyatini yuksaltirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan.[3] Shu bois, ixtisoslashtirilgan san'at va madaniyat maktablari, kollejlari hamda Oliy o'quv yurtlarida maqom asoslari fanini o'qitish sifatini yangi bosqichga ko'tarish, pedagogik jarayonga ilg'or ilmiy-metodik yondashuvlarni joriy etish kechiktirib bo'lmas vazifalardan biri hisoblanadi. Maqom san'atini o'qitish jarayoni o'zining murakkabligi, ko'p qirraliligi va chuqur falsafiy-estetik asoslarga egaligi bilan ajralib turadi.[4]

Mazkur fanni o'qitishda mavjud metodologik yondashuvlarni tahlil qilish, ularning ijobiy jihatlari bilan bir qatorda mavjud kamchiliklarni aniqlash va bartaraf etish yo'llarini ishlab chiqish zamonaviy musiqa pedagogikasining dolzarb ilmiy-amaliy muammolaridan biri bo'lib

qolmoqda. Tadqiqotning asosiy maqsadi maqom asoslari fanini o'qitishdagi mavjud pedagogik va metodologik yondashuvlarni tizimli ravishda tahlil qilish, ularni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Shuningdek, fanni o'qitishda an'anaviy uslublarni zamonaviy innovatsion texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish yo'llarini ochib berish vazifasi qo'yilgan. Maqom san'atini o'rganish va o'rgatish tarixi azaldan o'ziga xos maktablar, ya'ni ustoz-shogird an'analari asosida shakllangan bo'lib, har bir hududiy ijrochilik markazi o'zining ijro uslubi va nazariy qoidalariga ega bo'lgan.

Maqom asoslari fanini o'qitishda qo'llaniladigan metodologik yondashuvlarni o'rganish jarayonida bir qator ilmiy tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Xususan, pedagogik kuzatish, suhbat, so'rovnoma, dars jarayonlarini tahlil qilish, shuningdek, tarixiy-qiyosiy va tizimli tahlil usullari qo'llanildi. Ushbu metodlar yordamida o'qituvchilar duch kelayotgan qiyinchiliklar va talabalarning o'zlashtirish ko'rsatkichlari chuqur o'rganib chiqildi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, bugungi kunda maqom asoslarini o'qitishda asosan uchta asosiy metodologik yondashuv ustunlik qilmoqda: an'anaviy ustoz-shogird yondashuvi, tizimli-faoliyatli yondashuv va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim yondashuvi.[5] An'anaviy ustoz-shogird yondashuvi maqom san'atining azal-azaldan saqlanib kelgan va eng samarali deb topilgan shakli bo'lib, bunda o'qitish og'zaki an'ana asosida amalga oshiriladi.

Bu yondashuvda shogird ustozni eshitib, unga taqlid qilib, kuy tuzilishini xotirasida saqlash tamoyiliga tayanadi. Masalan, Shashmaqom bo'limlarini o'rganishda nasr, avj, qism kabi tushunchalarni ustoz bevosita cholg'u yoki ovoz yordamida ko'rsatib beradi.[6] Biroq, zamonaviy oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimida talabalar sonining ko'pligi va dars soatlarining cheklanganligi ushbu yondashuvni sof holda qo'llashni qiyinlashtiradi. Shuning uchun zamonaviy pedagogikada an'anaviy usullarni innovatsion texnologiyalar bilan boyitish zarurati yuzaga kelmoqda.

Tizimli-faoliyatli yondashuv esa ta'lim oluvchining faoliyatiga asoslanadi va uni mustaqil fikrlashga undaydi. Bu yondashuv doirasida maqom kuylarining tuzilishini tahlil qilish, ularning modal xususiyatlarini o'rganishda turli sxemalar, jadvallar va raqamli texnologiyalardan foydalaniladi. O'qitish jarayonida talabalarga maqom taronalari, sho'balari va qashqarchalarining ritmik tuzilishini ochib berishda maxsus audio va video yozuvlardan foydalanish yuqori samara beradi.

Shu bilan birga, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim yondashuvi har bir o'quvchining shaxsiy qobiliyatlari, ovoz imkoniyatlari yoki cholg'u chalish ko'nikmalarini hisobga olgan holda individual topshiriqlarni berishni ko'zda tutadi. Maqom ijrochiligida har bir ijrochining o'ziga xos talqini, nafas olish texnikasi muhim rol o'ynagani bois, bu yondashuv o'ta muhim hisoblanadi.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, yuqorida qayd etilgan yondashuvlarni bir-biridan ajratib qo'llash kutilgan natijani bermaydi. Aksincha, ularning integratsiyalashuvi, ya'ni an'anaviy ustoz-shogird tamoyillarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish eng maqbul yo'ldir. Pedagogik tajriba-sinov ishlari davomida interfaol metodlar, jumladan, klaster, moxir ijrochi, aqliy hujum kabi usullardan foydalanilganda o'quvchilarning maqom asoslari nazariyasini o'zlashtirish ko'rsatkichi sezilarli darajada oshgani aniqlandi.

Shu bilan bir qatorda, talabalarda milliy g'urur, estetik did va mumtoz san'atga bo'lgan mehr-muhabbat yanada kuchaydi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, maqom asoslari fanini o'qitishda uchraydigan asosiy muammolardan biri o'quv-metodik adabiyotlarning yetishmasligi va mavjud qo'llanmalarining zamonaviy talablarga to'liq javob bermasligidir. Ko'plab darsliklar faqatgina quruq nazariy ma'lumotlarga tayanib qolgan bo'lib, ularda amaliy ijrochilik sirlarini o'rgatish bo'yicha multimedia ilovalari mavjud emas. Shuning uchun zamonaviy metodologik yondashuv axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini o'quv jarayoniga faol jalb qilishni talab etadi. Raqamli maqom arxivlarini yaratish, talabalar mustaqil shug'ullanishi uchun maxsus mobil ilovalar va elektron platformalarni joriy etish o'qitish samaradorligini keskin oshiradi.

Maqom asoslari fanini o'qitishda qo'llaniladigan metodologik yondashuvlar tizimi bir nechta asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Ulardan biri an'anaviy ustoz-shogird ta'lim modeli bo'lib, bu yondashuv asosan og'zaki an'anadagi musiqa merosini o'zlashtirishda o'zining yuqori samaradorligini ko'rsatib kelgan. Biroq, zamonaviy oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimida guruhli o'qitish shaklining ustunlik qilishi ushbu an'anaviy usulni ma'lum darajada transformatsiya qilishni taqozo etadi. Ikkinchi yondashuv esa tizimli-faoliyatli yondashuv bo'lib, bunda talabaning faol ishtirokini ta'minlash, musiqa-nazariy bilimlarini amaliy ijro bilan uzviy bog'lash ko'zda tutiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatmoqdaki, maqom kuy va qo'shiqlarini o'rganishda solfedjio, notali yozuvlarni o'qish va og'zaki idrok etish elementlarini o'zaro uyg'unlashtirish eng maqbul natijalarni beradi. Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, jumladan, audio va videoarxivlardan foydalanish talabalarning eshitish qobiliyatini rivojlantirishda muhim omil bo'lmoqda. Metodologik tahlillar shuni ko'rsatadiki, maqom qismlarini tahlil qilishda shashmaqom sho'balarining tuzilish qonuniyatlari, ularning vazmin va sho'x ritmik tuzilmalari alohida ilmiy yondashuvni talab qiladi. Har bir maqom yo'lining o'ziga xos intonatsion tabiatini ochib berishda pedagogik innovatsiyalardan foydalanish ta'lim sifatini tubdan yaxshilaydi. Olingan tahliliy natijalar shuni tasdiqlaydiki, maqom ijrochiligi sirlarini o'rgatishda faqatgina nazariy ma'lumotlar bilan cheklanib qolmasdan, balki amaliy ijro tahlili va taqqoslama metodikaga tayanish talabalarning kasbiy mahoratini tezroq oshiradi.[7] Shu bilan birga, talabalarda mustaqil ijodiy fikrlashni shakllantirishda muammoli ta'lim texnologiyalarini qo'llash o'zining ijobiy samarasini bermoqda.

Maqom asoslari fanini o'qitish jarayonida qo'llaniladigan metodologik yondashuvlar bir nechta asosiy guruhlariga bo'linadi. Bulardan eng muhimi an'anaviy ijrochilik yondashuvi bo'lib, u bevosita ustozdan shogirdga og'zaki tarzda o'tadigan bilim va ko'nikmalarni qamrab oladi. Bu jarayonda talaba nota matniga tayanmagan holda, eshitish, idrok etish va taqlid qilish orqali maqom parchalarini o'zlashtiradi. Xususan, Shashmaqom sho'balarini o'rganishda nasr va naqsh qismlarini ijro etish mahorati faqatgina ustoz bilan yuzma-yuz muloqot jarayonida shakllanadi. Biroq, zamonaviy ta'lim talablari faqatgina og'zaki usul bilan cheklanib qolishni taqozo etmaydi. Bugungi kunda tizimli-faoliyatli yondashuv ta'lim jarayonining markaziga talabaning o'zini qo'yib, uning mustaqil fikrlashi va ijodiy yondashuvini rivojlantirishga xizmat qilmoqda.[8] Ta'lim jarayonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish maqom namunalarining audio va video yozuvlarini tahlil qilish imkonini bermoqda. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, maqom asoslarini o'qitishda multimedia vositalaridan foydalanish o'quvchilarning mavzu bo'yicha tasavvurlarini kengaytirib, musiqa nazariyasini amaliyot bilan bog'lash darajasini keskin oshiradi.

Shuningdek, qiyosiy-tahliliy yondashuv yordamida Farg'ona-Toshkent maqom yo'llari va Buxoro Shashmaqomi orasidagi o'ziga xos farqlar, ularning lad-intonatsion xususiyatlari ilmiy jihatdan ochib beriladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, talabalar tomonidan maqom sho'balarini o'zlashtirishda eng murakkab bosqich bu ularning modal tuzilishini tushunish va intervallar nisbatini to'g'ri idrok etishdir. Buni bartaraf etish uchun pedagogik amaliyotda interfaol metodlar va maxsus eshitish mashqlarini qo'llash yuqori natija bermoqda. Shu bilan birga, kompetensiyaviy yondashuv asosida talabalarda nafaqat ijrochilik malakasi, balki musiqiy-tarixiy tafakkur, tahliliy ko'nikma va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.[9] Maqom asarlarining matni, ya'ni mumtoz shoirlarning g'azallari bilan musiqiy ohangning o'zaro uyg'unligini ochib berishda esa gumanitar-kultural yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Maqom asoslari fanini o'qitish jarayonini takomillashtirish bo'yicha olib borilgan ilmiy-pedagogik tahlillar shuni ko'rsatadiki, mavjud metodologik yondashuvlarni zamon talablari asosida boyitib borish muhim ahamiyat kasb etadi. An'anaviy ustoz-shogird an'alarini innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish talabalarning ham nazariy bilimlarini, ham amaliy ijrochilik mahoratini oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida aniqlanganidek, tizimli-faoliyatli va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlar o'quvchilarning mustaqil musiqiy tafakkurini rivojlantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Kelgusida ushbu fan bo'yicha raqamli ta'lim resurslarini yaratish, interfaol o'quv qo'llanmalarini ishlab chiqish hamda o'qituvchilarning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish maqsadga muvofiqdir. Mazkur chora-tadbirlar milliy san'atimiz durdonasi bo'lgan maqomlarni kelgusi avlodlarga mukammal yetkazish va ularning ilmiy asoslarini yanada chuqur o'rganish imkonini beradi.

Maqom asoslari fanini o'qitish jarayonini takomillashtirish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy pedagogik yondashuvlar an'anaviy ijrochilik maktablari tajribasi bilan uzviy bog'langandagina kutilgan yuqori natijani beradi. Tizimli-faoliyatli yondashuv, muammoli ta'lim va axborot texnologiyalaridan foydalanish talabalarning maqom san'atiga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda ularning ijrochilik mahoratini rivojlantiradi. Kelgusida mazkur yo'nalishdagi tadqiqotlarni davom ettirgan holda, maxsus elektron o'quv qo'llanmalarini yaratish va amaliyotga joriy etish maqsadga muvofiqdir. O'quv qo'llanma o'quvchi va o'qituvchiga ham birdek manfaatli va kerakli manbalar bilan boyitilgan holda taqdim etilishi lozim. O'quvchilarning nafaqat nazariy bilimlar uchun balki amaliyotda ham to'laqonli foida keltirishi maqom san'atining asil mohiyatini, qadriyatlarimiz va an'alarimizni saqlab qolishimiz uchun yana bir qadam bo'la oladi.

Xulosa qilib aytganda, maqom asoslari fanini o'qitishda mavjud metodologik yondashuvlarni o'zaro uyg'unlashtirish zamonaviy musiqa ta'limining eng muhim vazifalaridan biridir. An'anaviy ustoz-shogird maktabi tajribasini bugungi kunda pedagogik texnologiyalar va tizimli-faoliyatli yondashuvlar bilan boyitish talabalarning kasbiy tayyorgarlik darajasini oshirishga xizmat qiladi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, fanni o'qitish metodikasini takomillashtirishda nafaqat ijrochilik mahoratiga, balki talabalarning nazariy bilimlarini chuqurlashtirishga ham alohida e'tibor qaratish lozim. Kelgusida mazkur yo'nalishdagi tadqiqotlarni davom ettirgan holda, maqom ta'limi uchun maxsus raqamli platformalar va elektron o'quv qo'llanmalarini yaratish amaliy ahamiyatga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] Ahmedov M. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari. - Toshkent: Universitet, 2022. -210 b.
- [2] Begmatov S. O'zbek mumtoz musiqa merosi (maqomlar). - Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. - 212 b.
- [3] Ibrohimov O. Sharq musiqa estetikasi. - Toshkent: Sharq, 2007. - 208 b.
- [4] Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. - Toshkent: Ma'naviyat, 2008. - 176 b.
- [5] Mamajonov A. Maqomchilik asoslari va o'qitish metodikasi. - Toshkent: Tafakkur, 2019. -156 b.
- [6] Rajabov I. Maqomlar masalasiga doir. - Toshkent: O'zbekiston nashriyoti, 1963. - 128 b.
- [7] Safarova R. Pedagogik tadqiqotlarda metodologik yondashuvlar. - Toshkent: Fan, 2020. - 192 b.
- [8] Tolibov N. Pedagogik texnologiyalar va ta'lim samaradorligi. - Toshkent: Ilm Ziyo, 2021. - 180 b.
- [9] Yunusov R. O'zbek xalq musiqa ijodiyoti va maqomlar. -Toshkent: O'qituvchi, 2015. - 240 b.
- [10] Begmatov S. Maqom san'ati estetikasi. - Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. - 192 b.
- [11] Ibrohimov O. Maqom asoslari. -Toshkent: Ilm ziyo, 2019. -210 b.
- [12] Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. - Toshkent: Ma'naviyat, 2008. - 176 b.

